

Тенденції розвитку світового ринку екологічних товарів та послуг

У статті досліджено особливості формування та розвитку світового ринку екологічних товарів і послуг. Розкрито фактори, що визначають розвиток світового екологічного ринку. Визначено роль екологічного підприємництва на світовому ринку. Проаналізовано участь Китаю в процесах формування в розвитку глобального екологічного ринку. Досліджено, що попит на екологічні товари та послуги, які сприяють збереженню стійкості навколишнього середовища, щороку зростає. Висвітлено основні тенденції розвитку світового ринку екологічних товарів і послуг.

Ключові слова: ринок екологічних товарів та послуг, екологічно безпечні товари, екологічні послуги, міжнародні екологічні стандарти, охорона навколишнього природного середовища, ресурсозберігальна техніка та технологія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Значне забруднення довкілля у світі спричинене зростанням чисельності населення та збільшенням масштабів діяльності промислових ТНК. Тому особливий актуальності сьогодні набувають питання охорони навколишнього середовища, пов'язані з обмеженням викидів в атмосферу й гідросферу, створенням заповідників і національних парків, обмеженням лову риби та полювання, обмеженням несанкціонованого викиду сміття. Також для зниження негативного антропогенного навантаження на довкілля підприємства в процесі своєї господарської діяльності повинні дотримуватися певних законодавчих вимог і нормативних актів екологічної спрямованості. Тому актуальності набуває розвиток ринку екологічних послуг, попит на які сьогодні вже сформувався в розвинених країнах.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Дослідження різних аспектів розвитку ринку, заснованого на принципах екологізації, та концептуальні засади сталого розвитку представлено в роботах О. Балацького, Є. Борщука, Б. Буркинського, Б. Данилишина, Р. Дубас, Д. Кортена, О. Ліщишина, Д. Медоуза, Л. Мельника, Н. Реймерса, О. Садченко, І. Синякевича, С. Харічкова, О. Шубіна й багатьох інших учених. Принципи формування ринку екологічних товарів та послуг знайшли відображення в роботах Т. Вайданича, О. Веклич, А. Вічевича, І. Дідовича, А. Дідович, С. Ілляшенка, Ю. Навроцького, В. Петренко, О. Прокопенко, О. Фомичевої, В. Шевчука. Проте питання особливостей формування та розвитку світового ринку екологічних послуг певною мірою залишилося поза увагою науковців, тому потребує поглибленого дослідження.

Мета цієї роботи полягає у визначенні особливостей формування та розвитку світового ринку екологічних товарів і послуг. Основними завданнями є дослідження передумов та аналіз основних факторів, що впливають на формування ринку екологічних товарів і послуг, дослідження ролі Китаю в розвитку глобального екологічного ринку, визначення основних тенденцій розвитку цього ринку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Важливий напрям забезпечення глобальної екологічної безпеки й покращення якості довкілля – формування та розвиток екологічного підприємництва. Розвиток екологічно орієнтованого виробництва та реалізація екологічних товарів і послуг є перспективним та рентабельним видом діяльності.

Процес екологізації економіки в розвинених країнах почалася наприкінці 60 років ХХ ст. з уведенням у сферу господарської діяльності екологічних норм і стандартів. Спочатку впровадження природоохоронних заходів спричиняло збільшення витрат на виробництво продукції. Проте з часом підприємницькі структури почали пропонувати екологічне устаткування, системи очищення газів, що відходять, і стічних вод, утилізації, нейтралізації й знищення твердих відходів, найрізноманітніші екологічні послуги.

Зарубіжні фірми та компанії почали активно використовувати екологічне устаткування з метою привабливання все більшої кількості споживачів. Поступово сформувався міжнародний ринок екологічних товарів і послуг, обсяг продажів на якому стрімко зростає.

На думку Н. Ф. Реймерса, екологічний ринок – це підпорядкована законам вартості, попиту й пропозиції сфера трудового та товарно-грошового обігу, де вільно формуються попит, пропозиція й

ціна на продукцію природоохоронного призначення. Продукція природоохоронного призначення – це товари (роботи та послуги виробничого й невиробничого характеру), використання яких забезпечує охорону довкілля та відтворення природних ресурсів [5].

Є. В. Фомічева екологічний ринок визначає як усю сукупність сфер обміну товарами, матеріалами, сировинними й енергетичними ресурсами, а також нематеріальними активами в рамках господарського природокористування [6, с. 65].

Зарубіжні науковці визначають ринок екологічних послуг як систему, що має спонукальний, стимулюючий характер і забезпечує зв'язок між споживачами та надавачами екологічних послуг [9]. Екологічна послуга – це екологічно орієнтована діяльність або благо, яку одна сторона може запропонувати іншій для розв'язання питань, пов'язаних з охороною навколишнього середовища [2, с. 191].

За визначенням ОЕСР, сектор екологічних товарів і послуг складається з видів діяльності, які виробляють товари та послуги для оцінки, попередження, обмеження, мінімізації або усунення шкоди, заподіяної водному середовищу, повітрю й ґрунту, а також для розв'язання проблем стосовно відходів, шуму та екосистем. Сюди також входять більш чисті технології, товари й послуги, які зменшують екологічний ризик і мінімізують забруднення й використання ресурсів [7].

Експерти оцінюють світовий ринок екологічних товарів як досить місткий та один із найбільш динамічно зростаючих. Його щорічний приріст – понад 5 %, в окремих країнах прогнозуються ще вищі темпи приросту. У першій половині XXI ст., згідно з прогнозами, до 40 % світового виробництва складатимуть продукція й технології, пов'язані з екологією та енергетикою. Ситуація на ринку екологічних послуг змінюється під впливом попиту, який, зі свого боку, залежить від загальної економічної ситуації, екологічної кон'юнктури й регулювальної дії держави [3].

Підвищення якості продукції, зниження витрат ресурсів на виробництво, охорона довкілля стали основними цілями діяльності майже для всіх галузей світового господарства. Сьогодні робота з виробництва екологічно чистої продукції сприяє успішності бізнесу та є прибутковою. Екологічно орієнтований бізнес розвинений у таких країнах, як США, Канада, Японія й ін. Спостерігається зростання кількості фірм, що спеціалізуються на екологічному консалтингу, проектуванні, утилізації та переробці відходів. Збільшився обсяг виробництва екологічно чистої продукції на світових споживчих ринках.

Серед критеріїв, які визначають конкурентоспроможність окремої країни на національному й світовому ринках, – екологічні параметри технологій виробництва, товарів, що випускаються, та витрати на охорону довкілля. Отже, природоохоронні технології виступають як один із засобів конкурентної боротьби.

Розвиток ринків екологічних послуг, екологічно чистої продукції, технологій та устаткування передбачає прийняття комплексу економічних й адміністративних заходів, що включають нормування, ліцензування, сертифікацію та контроль продукції за екологічними ознаками з урахуванням міжнародних заборон на експорт-імпорт неекологічних товарів. Ці заходи направлені на підвищення конкурентоспроможності екологічних товарів.

На світовому ринку екологічних товарів та послуг діють спеціалізовані міжнародні, державні й комерційні структури, які здійснюють нормування та квотування природокористування, екологічну сертифікацію виробів, операції купівлі-продажу прав на здійснення викидів у довкілля, здійснення екологічного аудиту.

Розвиток сектору екологічних товарів та послуг найчастіше розпочинається із традиційного ринку, який керується попитом на базові послуги, такі як заходи щодо раціонального споживання води чи збір сміття. Сьогодні розвиток цього ринку все більше починає стимулюватися потребами, які створило екологічне законодавство, що включає як виконання норм національного законодавства, так і приведення національних законів до загальносвітових стандартів. Громадські та приватні фонди, що інвестують у різні інноваційні проекти, також звернули свою увагу на різноманітні екологічні проекти під тиском громадськості й змін у стилі життя населення, таких як зростаюча стурбованість частини споживачів використанням та доступністю нових технологій, що не шкодять навколишньому середовищу.

Із початком XXI ст. попит змінився в сторону заміни традиційних продуктів і виробничих процесів на більш екологічні завдяки політиці попередження забруднення та частково завдяки стратегічному екологічному плануванню компаній. Ця зміна стимулювала новий технологічний розвиток, створюючи таким чином новий ринок екологічних товарів та послуг [10, с. 21].

Фактори, що зумовлюють стрімкий розвиток світового ринку екологічних товарів та послуг, зображено на рис. 1.

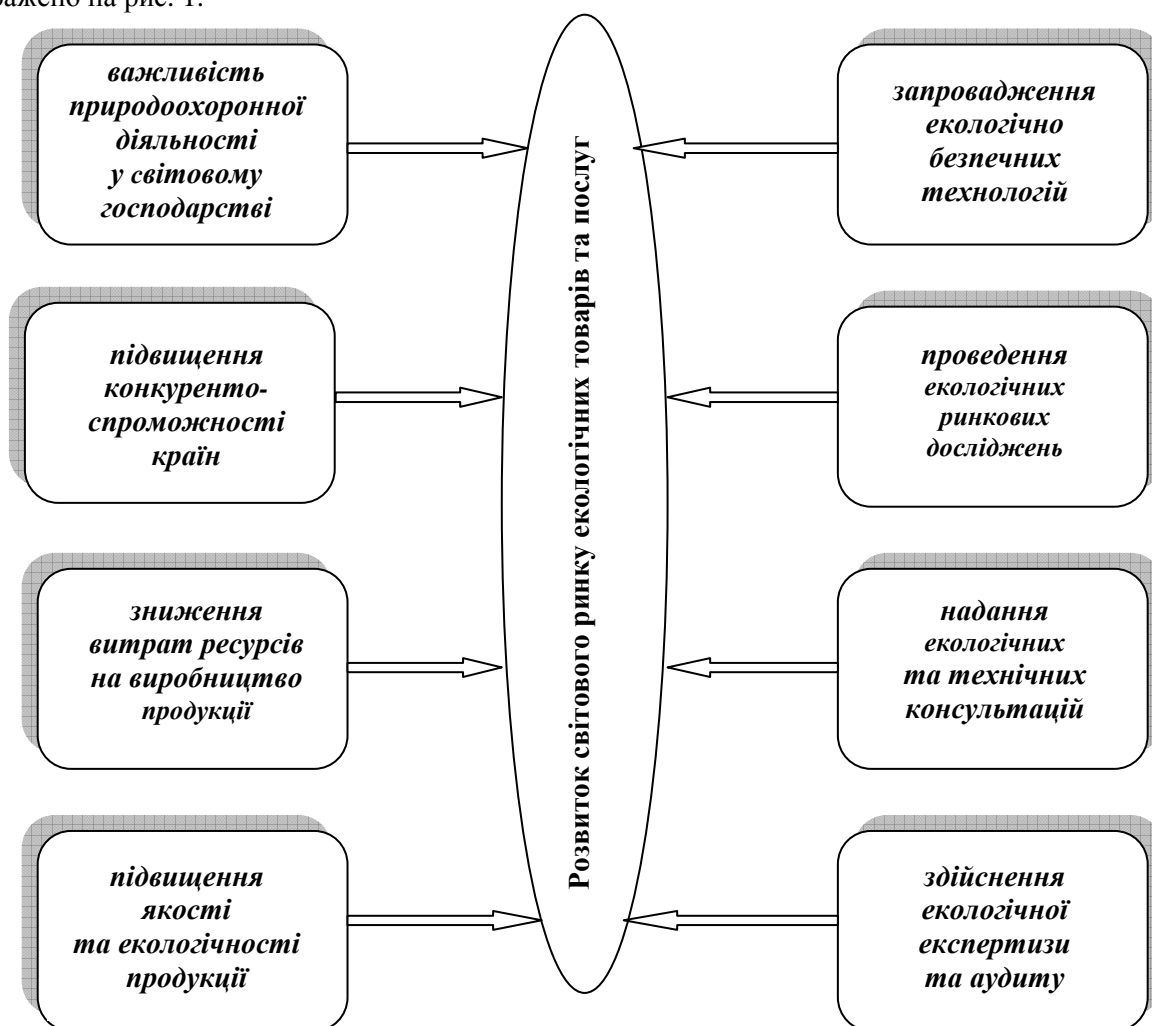

Рис. 1. Фактори, що впливають на розвиток світового ринку екологічних товарів та послуг (складено автором)

Розвиток ринку екологічних товарів та послуг приведе до створення екологічної інфраструктури, що, зі свого боку, сформує екоіндустрію з поступовим переходом до сталого ведення народного господарства. У цій сфері основними є такі напрями:

- виробництво екологічної техніки;
- виробництво приладів для контролю за станом навколишнього середовища;
- створення ресурсозберігальної техніки та технологій;
- розширене використання вторинних ресурсів й екологічне відтворення;
- екологічні послуги (консультативні, маркетингові, фінансові, освітні, сертифікаційні та інші) [1].

Екологічні послуги й технології стимулюють інновації та конкурентоспроможність, сприяють економічному зростанню за рахунок збільшення енергоефективності й зменшенню затрат у використанні природних ресурсів.

Розв'язання екологічних проблем часто може об'єктивно сприяти появі нових можливостей та одержанню підприємствами нових вигод, що також є одним із факторів розвитку ринку екологічних послуг, а саме: додаткові можливості для розвитку ділової активності компаній, що, у підсумку, підвищує їхні конкурентні переваги; зменшення фірм-конкурентів, не здатних витримати високі екологічні стандарти; передовий екологічно зорієнтований бізнес захищений від іноземної конкуренції [4, с. 139].

Оскільки більшість країн перейшли на екологічно збалансований розвиток, то попит на екологічні товари та послуги, які сприяють збереженню стійкості довкілля, зростає. Так, за період із

2005 по 2010 рр. обсяг ринку збільшився у два рази й на початок 2011 р. склав 298 млрд дол. США. Серед екологічних товарів найбільшим попитом користуються сонячні батареї й вітряні турбіни [8].

Слід зауважити, що на сучасному етапі розвитку світової економіки серед головних експортерів екологічних товарів і послуг на світовому ринку, крім США, Канади, Японії та країн – членів ЄС, є Китай, який за останні роки значно збільшив обсяги експорту. Так, за 2005–2010 рр. китайська частка ринку екологічних товарів лише в США зросла до 21 %. До регіональних ринків екологічних товарів та послуг африканських країн, Азії й країн Близького Сходу обсяг експорту товарів із Китаю зріс у два рази, а до країн НАФТА й Латинської Америки – утричі.

Протягом останніх років китайський уряд визначив стратегію зростання обсягу виробництва екологічно чистих товарів. Зокрема, у доповіді Комісії з національного розвитку та реформ Китаю (NDRC), опублікованій у 2007 р., серед основних планів визначено розвиток гідроенергетики, використання енергії вітру, сонячної енергії й енергії біомаси як умову підвищення конкурентоспроможності на ринку екологічних товарів та послуг [8].

Тому за останні п'ять років Китай почав відігравати значну роль у розвитку глобального ринку екологічних товарів і послуг. Експорт екологічних товарів зі США та інших країн не зростає такими темпами, як із Китаю, через певні технологічні переваги у їх виробництві.

Водночас США і японські експортери екологічної продукції втрачають частку світового ринку. Проте з боку СОТ товари з Китаю потребують ретельної перевірки й ідентифікації. Про це зауважують представники США та інших країн.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Досліджуючи формування й розвиток світового ринку екологічних товарів та послуг можна виділити такі тенденції: збільшення обсягів випуску екологічної продукції й надання послуг відповідно до потреб ринку; розширення масштабів екологічного підприємництва; необхідність розв'язання екологічних проблем і жорстка конкуренція на ринку; розробка принципово нової екологічно безпечної продукції та створення спеціалізованих компаній; залучення зарубіжних інвестицій із країн, у яких розвинений ринок екологічних товарів і послуг; розвиток екологічних послуг в інформаційній, консультаційній формі, у вигляді експертної допомоги у розв'язанні природоохоронних проблем, у формі підготовки фахівців-екологів.

У перспективі доцільно продовжувати дослідження кон'юнктури світового ринку екологічних товарів та послуг. До головних факторів, які впливають на формування попиту й пропозиції на цьому ринку, слід віднести стрімкий технологічний розвиток, цілі державної політики, виникнення нових ринкових сегментів та зміни в сторону підтримки екологічного сектору за допомогою пільг й інших економічних інструментів, що уможлиблює конкуренцію екологічних технологій із традиційними виробництвами.

Джерела та література

1. Вайданич Т. В. Розвиток ринку екологічних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Т. В. Вайданич. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/iglpdp/2004_29/203_Wajdanycz_LG_29.pdf
2. Екологічний маркетинг : навч. посіб. / А. М. Вічевич, Т. В. Вайданич, І. І. Дідович, А. П. Дідович. – Львів : УкрДЛТУ, 2002. – 248 с.
3. Коваленко В. И. Исследование рынка экологических услуг : учеб. пособие / В. И. Коваленко, Л. М. Кузнецов. – СПб. : СПбГИЭУ, 2007. – 170 с.
4. Петрушенко Ю. М. Міжнародний досвід формування ринку екологобезпечних товарів та послуг / Ю. М. Петрушенко, В. О. Садовий, С. В. Тарасенко // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 4. – С. 136–141.
5. Реймерс Н. Ф. Природопользование : словарь-справочник / Н. Ф. Реймерс. – М. : Мысль, 1990. – 637 с.
6. Фомичева Е. В. Экономика природопользования : учебник / Е. В. Фомичева. – М. : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2004. – 396 с.
7. ICEDD for Eurostat Draft Compilation guide on environmental sector. Version 3. 2007 [Electronic resource]. – Mode of access : http://forum.europa.eu.int/Public/irc/dsis/envirmeet/library?l=/meetings_planning/version-for_commentsxls/_EN_1.0_&a=d
8. International trade in environmental goods. Report 2012. Losing the environmental goods economy to China [Electronic resource]. – Mode of access : <http://ru.scribd.com/doc/83089538/Wyden-Staff-Report-Losing-the-Environmental-Goods-Economy-to-China>
9. Review of the development environmental services market in Indonesia [Electronic resource] / S. Suyanto, Beria Leimona, Rizki Pandu Permana, F. J. C. Chandler. – Mode of access : <http://www.worldagroforestrycentre.org/downloads/publications/PDFs/wp13565.pdf>
10. The environmental goods and services sector – a data collection handbook. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2009. – 196 p.

Скороход Ирина. Тенденции развития мирового рынка экологических товаров и услуг. В статье исследуются особенности формирования и развития мирового рынка экологических товаров и услуг. Раскрыты факторы, которые определяют развитие мирового экологического рынка. Определена роль экологического предпринимательства на мировом рынке. Проанализировано участие Китая в процессах формирования в развитии глобального экологического рынка. Установлено, что спрос на экологические товары и услуги, которые способствуют сохранению стойкости окружающей среды, ежегодно растёт. Отражены основные тенденции развития мирового рынка экологических товаров и услуг.

Ключевые слова: рынок экологических товаров и услуг, экологически безопасные товары, экологические услуги, международные экологические стандарты, охрана окружающей естественной среды, ресурсосберегающая техника и технология.

Skorokhod Iryna. The Trends in the Global Market for Environmental Goods and Services. The article investigates the features of formation and development of the global market for environmental goods and services. The factors that determine the development of the global environmental market are exposed. The role of environmental business in the global market. Analysis of China's participation in the processes of formation of global environmental market. Investigated the demand for environmental goods and services that contribute to the preservation of the stability of the environment is growing every year. The basic trends of the global market for environmental goods and services are reflected.

Key words: market for environmental goods and services, environmentally products, environmental services, international environmental standards, environmental protection, resource-saving engineering and technologies.

Стаття надійшла до редколегії
09.04.2013 р.

УДК 356.96

**Неля Кінах,
Василь Битов**

Концептуальні основи формування ринку зерна з позицій участі України у світовій торгівлі

Висвітлено питання впливу політики ціноутворення зернового ринку на можливість участі України у світовій торгівлі. Доведено, що українські виробники зерна мають достатній запас цінової конкурентоспроможності на світовому ринку, а вступ до СОТ покращив можливості експорту, що дало змогу експортерам суттєво наростити обсяги експорту цієї продукції. Відображено товарну структуру експорту продукції АПК України. Проаналізовано показники експорту зерна з України. Розглянуто фактори, що впливають на рівень конкурентоспроможності зернового ринку. Визначено умови регулювання державою конкурентоспроможності зернової галузі як учасника в системі світової торгівлі.

Ключові слова: зерновий ринок, цінова конкурентоздатність, експорт зерна, конкурентоспроможність, світова торгівля, державне регулювання.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний розвиток сільського господарства відбувається в умовах ринкових трансформацій, пов'язаних із завершенням найбільш важливих складників аграрної реформи. У процесі їх здійснення виникли певні тенденції розбалансованості міжгалузевих пропорцій розвитку та взаємодії окремих чинників тощо.

У результаті загострилися проблеми економічної нестабільності виробництва в окремих галузях аграрного сектору, нееквівалентності товарообміну, матеріально-технічного забезпечення та ін. Водночас вибір стратегії на нарощування виробництва аграрної продукції, зокрема в зерновій галузі, в умовах глобалізації продовольчої проблеми поставили перед сільським господарством завдання підвищення конкурентоспроможності продукції. Задекларована державою стратегія на нарощування експортного потенціалу зумовлює здійснення адекватних заходів як інституціонального, так і організаційно-економічного характеру, спрямованих на раціональне використання регіональних ресурсів у цій галузі, що обумовило актуальність цієї теми.

© Кінах Н., Битов В., 2013